

Skolen i årets løb

Af Signe Holm-Larsen

Indledning

»Historien er god at få forstand af«, lød indledningen på statsminister Poul Nyrup Rasmussens åbningstale tirsdag d. 6. oktober 1998. Da dette også gælder for de opmærksomme, årligt tilbagevendende læsere af denne artikel, vil mange nikke genkendende til en række af de temaer, der blev slået an ved Folketingets åbning: øget kvalitet, mere evaluering, styrket vejledning og afkortning af studieforløb. Spørgsmålet er, om den synsvinkel, disse temaer denne gang blev betragtet under, når alt kommer til alt, har flyttet sig særlig meget set i relation til de foregående år, og om de nye tiltag denne gang vil medføre væsentlige ændringer i den ønskede retning.

Uddannelsesudvalget er ikke undergået ændringer i sin sammensætning siden sidste samling og bestod af følgende:

Fra Socialdemokratiet: Peder Sass, Hans Peter Baadsgaard, Jeppe Kofod, Frode Sørensen og Carsten Hansen.

Fra Venstre: Anders Mølgaard, Hanne Severinsen, Else Winther Andersen og Ellen Kristensen.

Fra Det konservative Folkeparti: Brian Mikkelsen og Knud Erik Kirkegaard.

Fra de øvrige partier: Aage Frandsen (SF), Susanne Clemmensen (CD), Elisabeth Arnold (RV), Søren Kolstrup (EL), Birthe Skaarup (DF) og Tove Videbæk (KRF).

På stedfortræderposterne var der ligeledes genvalg til alle bortset fra Jørgen Estrup (RV), der blev erstattet af Henrik Svane (RV). Øvrige stedfortrædere var: Ingrid Rasmussen (S), Ove Fich (S), Christine Antorini (SF), Ole Hækkerup (S), Anne Baastrup (SF), Helga Moos (V), Karen Rønde (V), Frank Dahlgaard (KF), Mogens Andreasen (DF) og Tom Behnke (FP).

Med udtrykket »systematisk evaluering« lancerede statsministeren således ideen om Danmarks Evalueringsinstitut som et af de centrale nye led i bestræbelserne for at skabe øget kvalitet i uddannelsessystemet. Og det ekstra lille skridt hen imod den 12-årige enhedsskole i form af egnethedserklæringens afskaffelse kommenterede han med udtalelsen »Alle unge er egnede. Vi deler ikke folk op, hverken unge eller andre, i egnede, ikke egnede eller måske egnede«. Denne positive holdning til den 12-årige enhedsskole, som statsministeren ikke var alene om, omfattede imidlertid ikke de tre gymnasiale år isoleret set, så det må konkluderes, at der fra de fleste partier ikke var medvind til forestillingen om enhedsgymnasiet. Folketingsåret 1998-99 blev alt i alt især præget af aktivitet på ungdomsuddannelsernes område med mange tiltag hen imod en hurtigere gennemførelsestid for den enkelte studerende og begrænsning af frafald ved overgange mellem de forskellige uddannelser.

Blandt de mere bemærkelsesværdige aktiviteter ude i landet i dette år var den kre-

ative tankegang i mange kommuner med henblik på at finde dækning for de stigende driftsudgifter på det kommunale budget. Denne kreativitet blev således i Farum Kommune realiseret ved, at skolebygningerne er blevet solgt og derpå leaset tilbage. Dispositionen var stærkt omdiskuteret, men blev alligevel gennemført. Forældreorganisationen »Skole og Samfund« havde hertil følgende kommentar: »I denne sommer gik Farum Kommune pludselig med i udsalgsbølgen og holdt brandudsalg på betrængte institutioner. Blandt disse kommunens folkeskoler«. ¹ Og lederen understregede det kommunale ansvar for driften af folkeskolen med følgende ord: »For folkeskolen er ikke bare en lang række misligholdte og utidssvarende bygninger. Inden for murene foregår den væsentlige del af danske børns uddannelse og udvikling. Og den er et statsligt anliggende, som kommunen skal garantere for. Det gør man ikke ved at fralægge sig ansvaret som i Farum«. Alligevel har et antal kommuner fulgt i samme spor, og flere er på vej.

Store avisoverskrifter gav også »Skole og Samfunds« visioner om »En Skole for Fremtiden«. ² Blandt hovedpunkterne var ønsket om en opblødning af skoleåret, hvor man som argument nævnte, at »ferieplanen stadig er indrettet på landbrugs-samfundets behov for arbejdskraft i vækstsæsonen«. Med baggrund i de efter foreningens mening for lange sommerferier for elever og forældre fandt man, at skolen må acceptere et »øget fravær hos børn, som gerne vil holde fri sammen med deres forældre«, og at skoleåret må »indrettes langt mere fleksibelt, end tilfældet er i dag«. En af konsekvenserne var efter organisationens mening, at læreruddannelsen ikke kan være en absolut betingelse for at undervise i folkeskolen, idet dette krav »ikke passer til en moderne, fleksibel skole«. Man undres ikke over, at dette forslag ikke fandt gehør i lærerkredse.

Blandt de væsentligste temaer i dette års uddannelsesdebat var således fortsættelsen af kvalitetsdiskussionen, ny 10. klasse-ordning, overenskomstssituationen samt effektivitets- og evalueringsbestræbelserne, især i ungdomsuddannelserne. Disse samt en række andre initiativer vil blive nærmere omtalt i det følgende.

Den fortsatte kvalitetsdebat

Allerede torsdag d. 22. oktober 1998 blev regeringens uddannelsesinitiativer indgående belyst i en forespørgselsdebat (F2), som gav undervisningsminister Margrethe Vestager mulighed for at præsentere regeringens uddannelsespolitiske målsætning om omstilling af uddannelsessystemet. Hun fremførte følgende delmål for regeringens bestræbelser: ³

- at gennemføre 8-punktsprogrammet »Folkeskolen år 2000«, ⁴
- at sikre, at 95% af en ungdomsårgang gennemfører en studie- eller erhvervskompetencegivende ungdomsuddannelse,
- at skabe et sammenhængende voksen- og efteruddannelsessystem.

Debatten blev i det meste af forløbet sammenkædet med drøftelsen af indholdet i begrebet kvalitet i uddannelsessystemet og var i høj grad koncentreret om Danmarks Evalueringsinstitut, jf. det efterfølgende afsnit, hvor spørgsmålet behandles mere indgående.

Under debatten understregede Hans Peter Baadsgaard (S) som sit partis holdning,

at kvalitet ikke er noget, der kan måles ved karakterer og standpunktsbedømmelser alene, og han efterlyste bl.a. mere fokus på andre kvalitetsfaktorer: »Folkeskolens succeskriterier er ikke alene gode faglige resultater, men i lige så høj grad elevernes personlige udvikling. Selvstændighed, kreativitet, ansvarlighed osv. er for øvrigt også værdier, som efterspørges i uddannelserne og på arbejdsmarkedet. Disse såkaldt bløde værdier fortøner sig ofte i debatten om folkeskolen«. ⁵ Dette synspunkt blev anfægtet af Brian Mikkelsen (KF), som fandt, at udviklingen af bløde værdier alene næppe kan »rykke det danske uddannelsessystem frem til at være et af de bedste i verden«. ⁶ Ikke overraskende blev Brian Mikkelsen imødegået af Søren Kolstrup (EL), der kommenterede den brede varians i forståelsen af begrebet kvalitet ved at fremhæve, at det »dækker også over managementteorier, en forsimpning af debatten, en reduktionisme. Det gør den (red.: debatten), når kvalitet kædes sammen med effektivitet, kontrolstyring, kvantificering«. ⁷

Undervejs blev også begrebet individuelle elevhandleplaner inddraget af bl.a. Christine Antorini (SF), som ikke fandt, at selvstændighed og kreativitet blev fremmet af arbejde med handleplaner fra 5.-6. klassetrin. ⁸ Dette synspunkt blev støttet af Elisabeth Arnold (RV), som udtrykte sin bekymring over tidlig vejledning i folkeskolen og fandt det »svært at forstå, at børn, der endnu er på det stadium, hvor de helst vil være brandmænd eller astronauter, allerede nu skal til at vælge, hvilken livsgerning de skal have«. ⁹

Ved debattens afslutning blev det af Brian Mikkelsen (KF) fremsatte forslag ¹⁰ om bl.a. »klare indholdsdeklarationer og mål med udgangspunkt i fremtidens kvalifikationsbehov« og mål, der »støttes af klare faglige præstationskrav på den enkelte uddannelse« forkastet. Debatten afspejlede således ganske godt den store forskellighed i de politiske partiers opfattelse af begrebet kvalitet i uddannelsessystemet.

Men kvalitetsbegrebet blev også kommenteret fra brugerside. Det gælder fx Magisterforeningens kritik af den »økonomisk fikserede politiske« uddannelsestænkning. ¹¹ Det siges her videre: »Alt tyder på, at effektivitet og produktivitet er blevet de egentlige mål for det danske uddannelsessystem. De politisk ansvarlige taler ganske vist en del om kvalitet – og mener det sikkert også. Men når det kommer til stykket, når regnskabet så at sige skal gøres op, er det produktiviteten, der vejer tungest. Det, der tæller, er, om uddannelsesinstitutionen er i stand til at leve op til de økonomiske mål, der er sat for den. Dermed er finansloven ved at erstatte grundloven som udgangspunkt for de politiske beslutninger, der træffes.«

En anden brugergruppe er repræsenteret af »Skole og Samfund«, som i debatoplægget »En Skole for Fremtiden« fremfører, at »skolens struktur er stadig i alt for høj grad præget af fortiden. Det er en *skole fra fortiden*, snarere end en *skole for fremtiden*. Det må der laves om på!« Til uddybning heraf fortsættes: »Skolen kan ikke længere uden videre regne med, at forældrene på forhånd har respekt for lærerne og skolelederne. For i nutidens samfund har borgerne ikke uden videre respekt for en samfundsinstitution, blot i kraft af denne institutions status. Vi er kritiske, og vi er vant til at forlange kvalitet og service.« Det må således atter en gang konstateres, at når det gælder folkeskolens fremtid, er det ikke let at få de mange forskellige synspunkter til at mødes.

Kvalitetsbegrebet har været et fast tilbagevendende element i årets folketingsdrøftelser om uddannelsesspørgsmål – ganske ofte, uden at man har præciseret, hvilket indhold man mente, begrebet i praksis dækker over. Man kan samtidig notere sig, at dette forhold ikke har mindsket debattørernes lyst til ud fra de mest forskelligartede begrundelser at flokkes under kvalitetens fane. Debatten må forventes at fortsætte også i de kommende år – hvad der i parentes bemærket må anses for et klart positivt kendetegn ved dansk skoledebat. Men forhåbentlig vil drøftelser og erfaringer mv. efterhånden føre til, at kvalitetsbegrebet – hvor utilnærmelig en piedestal det end skal hentes ned fra – aftegner sig klarere, så der kan blive mere substans i diskussionen om mål og midler inden for uddannelsesplanlægning.

Danmarks Evalueringsinstitut

Allerede ved forespørgselsdebatten 22. oktober 1998 kommenterede undervisningsministeren instituttets virksomhed således: »Instituttets opgave bliver primært at videreudvikle uddannelse ved at gennemføre systematiske, obligatoriske evalueringer af uddannelse og undervisning, både på langs og på tværs, og selvfølgelig også vurdere samspillet mellem uddannelsesforløb, de forskellige niveauer, og om man udvikler sig nok«. ¹² Danmarks Evalueringsinstitut skal således dække samtlige uddannelsesområder bortset fra de frie grundskoler med det formål at udvikle og sikre kvaliteten af uddannelserne.

Dette blev af Hans Peter Baadsgaard (S) suppleret således: »Det dér spørgsmål om, hvad man kan pålægge institutionerne i forbindelse med Evalueringsinstituttet: Jamen man kan i hvert fald pålægge dem, synes jeg at de skal forholde sig til den evaluering og reagere på den... Og for øvrigt skal det hele jo opbygges på samarbejde og bruges som kvalitetsudviklingsinstrument.« Umiddelbart efter blev instituttets virksomhed af Hanne Severinsen (V) imidlertid omtalt som en del af »evaluerings- og kvalitetskontrollsystemet«. ¹³ Det må således konstateres, at der i det politiske forum ikke er enighed om, hvorvidt instituttets funktion fortrinsvis skal være kvalitetskontrollerende eller kvalitetsudviklende.

Anders Mølgaard (V) var tilfreds med, at »vi nu får en ny organisatorisk enhed, hvis succes og troværdighed dog afhænger meget, ja måske helt af en reel uafhængighed og uvildighed«. Elisabeth Arnold (RV) fremhævede instituttets muligheder for evaluering af fx fag og bestemte undervisningsformer på tværs af uddannelsessystemet. Enhedslisten var det eneste parti, som ikke kunne støtte forslaget, af Søren Kolstrup (EL) begrundet i, at instituttets eksistens ikke »harmonerer med udvikling af et lokalt demokrati«; han ønskede ligeledes belyst, hvordan undervisningsministeren ville forhindre, at instituttets resultater bliver anvendt til at rangordne de evaluerede institutioner og reducere deres mangfoldighed.

Gennem det videre arbejde, ¹⁴ der bl.a. kom til udtryk i betænkningen og blev konkretiseret som ændringer ved lovforslagets 2. behandling, blev de frie grundskolers selvstændige stilling understreget, idet deltagelse i evaluering her »bør opfattes som et tilbud til de frie skoler og deres interessenter dels om at få en uafhængig tilbagemelding om den virksomhed, som den frie skole udfører, til brug for egne overvejelser om kvalitetsudviklingen på skolen, dels om at kunne bidrage til den generelle

kvalitetsudvikling«. Desuden blev der indføjet bestemmelser om et bredt sammensat repræsentantskab.

Elisabeth Arnold (RV) glædede sig over instituttets oprettelse, hvis opgave hun betegnede som »at evaluere de danske uddannelser helt fra starten og til slut og jævnlig og konstant, sådan at alle uddannelsessystemets forskellige sektorer kan føle, at de jævnlig bliver set efter i sømmene«. ¹⁵ Hun begrundede i øvrigt, at også de såkaldte bløde værdier skal indgå i evaluering, med henvisning til en af de teser, der tillægges Galilei: »Mål alt, hvad der er måleligt, og gør det måleligt, som ikke er det«. ¹⁶ Hvad det sidste kan have af konsekvenser for en evalueringsmæssig tilpasning af de bløde værdiers indhold, kan næsten ikke undgå at give associationer i retning af principperne for tilpasning af sko i eventyret om Askepot. På dette som på så mange andre punkter må DE's praksis derfor evalueres på, om det lykkes at undgå en reduktionistisk holdning til kvalitetsbegrebet.

Undervisningsministeren sagde ved forespørgselsdebattens afslutning, at »vi ønsker, at evalueringen skal ses som en hjælp i en proces. Evalueringen som kontrol bliver meget hurtigt til en gold, indholdsløs procedure, men evalueringen som en hjælp i en proces i et fortsat arbejde mod at gøre det bedre vil være endog særdeles værdifuldt. Det vil også give ikke alene Folketinget, men også den folkelige opinion mulighed for at drøfte vores uddannelsessystem på et forhåbentligt noget mere kvalificeret grundlag«. ¹⁷

Ved 1. behandling 2.12. 1998 af L 81 om Danmarks Evalueringsinstitut ¹⁸ opridse Ole Hækkerup (S) relationen mellem regeringens målsætning om, at 50% af en ungdomsårgang skal have en videregående uddannelse og 95% en ungdomsuddannelse, og oprettelsen af Danmarks Evalueringsinstitut ved at give udtryk for, at kvantitative mål ikke er nok, men må suppleres med kvalitative. Debatten bekræftede i øvrigt den næsten unisone tilslutning til det nye instituts virke.

Som bestyrelsesformand for Danmarks Evalueringsinstitut er udpeget Jørn Lund, der hermed kommer til at tegne profilen for, hvordan instituttets årlige bevilling på godt 40 mio. bør anvendes. Han omtaler instituttets virksomhed således: »Instituttets væsentligste opgave bliver at inspirere det danske uddannelsessystem til at gøre noget, der virker, og som udvikler og kvalificerer«. ¹⁹ Instituttets direktør er blevet den tidligere leder af Evalueringscentret Christian Thune.

Kald, passion eller bogholderi?

Mange har siden vedtagelsen af arbejdstidsaftalen i 1993 spurgt sig selv, om undervisningsarbejde mest er funderet på kendskab til videregående regnskabsføring, eller om det stadig er optagethed af skolens pædagogiske virke, der tæller. Alt sammen overvejelser med baggrund i aftalens krav om optælling af U-, F- og Ø-tid. Og i kølvandet på disse timerammer fulgte så både læreres og forældres oplevelse af alle de aktiviteter, som ikke mere kunne lade sig gøre pga. manglende tid.

Med 1998 som overenskomstår fik spørgsmålet ny aktualitet. Baggrunden for dette års overenskomstforhandlinger var derfor en akkumuleret irritation over de herskende tilstande, ikke kun hos KL som arbejdsgiver, men også hos forældrene og i betydelig udstrækning også i lærerkredse, hvor der ligeledes var mange, der opfatte-

de arbejdstidsreglerne som alt for restriktive. Det har igennem hele overenskomstforløbet været KL's holdning, at den nye arbejdstidsaftale bl.a. skulle »sikre muligheden for mere undervisning samt øget fleksibilitet«. ²⁰ Denne holdning havde ikke mindst sit udspring i, at aftalen med regeringen om kommunernes økonomi 2000-2002 indebærer, at de kommunale udgifter højst må stige 1% om året. Dette skal sammenholdes med, at der i årene indtil 2008 forventes en stigning i folkeskolens elevtal på 14%.

Der var således et stærkt ønske, især fra arbejdsgiverside om at opnå ændringer – men så hørte enigheden også op. Det betød, at overenskomstsforhandlingerne ikke forløb gnidningsløst. Af folkeskolens lærere blev forslaget til nye arbejdstidsregler i første omgang forkastet ved en urafstemning 20. 4. 1999 med 51,4% nej-stemmer mod 48,6% ja-stemmer. Ved den næste urafstemning 3. 6. 1999 blev mæglingsskit-sen vedtaget med et næsten lige så smalt flertal på 53,2% ja-stemmer. Dette flertal blev dog primært opnået ved, at mange stemmeberettigede undlod at stemme. DLF kommenterede resultatet således: ²¹ »Overenskomstens arbejdstidsdel var klart den svageste. Ikke pga. modellens principielle udformning, for det var rigtigt set, at der skulle ske et skift, UFØ var politisk død.«

Den nye arbejdstidsaftale i folkeskolen, der træder i kraft den 1. august 2000, gælder for en fireårig periode. Hovedpunkterne er, at arbejdstiden opdeles i skoletid og individuel tid. Dermed er den hidtidige skelnen mellem U-, F- og Ø-tid bortfaldet. Det kan ikke undre, at ordningen blev hilst med tilfredshed fra flere sider, bl.a. af »Skole og Samfund«, der i en udtalelse af 2. marts 1999 kommenterer forslaget til arbejdstidsaftale således: »Det er godt for vores børn, at vi nu bevæger os fra et stift optællingssystem til en aftale, der i højere grad tager hensyn til, at det er levende børn og forældre, lærerne har med at gøre. Lærerne vil nu i højere grad kunne stå til disposition for børnene og forældrene, når de har brug for det. Uden at timerne skal tælles op i stive skemaer.«

Af resultaterne i den nye arbejdstidsaftale kan nævnes, at skoletidens undervisningsdel, der er defineret som alle aktiviteter sammen med eleverne uanset organiseringsform, også rummer opgaver som frikvarterer, fælles forberedelse, udviklings-timer, klasselæreropgaver, almindeligt skole-hjem samarbejde samt møder i pædagogisk råd mv. Den individuelle tid, der ikke skal optælles, men ansættes til 375 timer på årsbasis, skal bl.a. dække individuel forberedelse og efterbehandling, faglig ajourføring samt kontakt med forældre og elever uden for arbejdspladsen. Med denne vedtagelse om et samlet årstimetotal til forberedelse uanset undervisningstimetotal er et tidligere højt prioriteret princip om en direkte omregningsfaktor mellem tid til undervisning og til forberedelse forladt – et princip, som også lå til grund for tjenestetidsaftalen fra før lærernes kommunalisering i 1993. ²²

Den anden del af overenskomstforliget omhandler lærernes overgang til såkaldt »Ny Løn«. Lønssystemet er herefter sammensat af fire elementer: grundløn, funktionsløn, kvalifikationsløn og resultatløn. Heraf aftales de tre sidstnævnte lønformer decentralt mellem ansættelseskommunen og den lokale lærerkreds. Grundlønnen udgør for lærere skalatrin 26, dvs. ca. 19.000 kr. månedlig. Herudover kan der til den enkelte lærer udbetales funktionsløn, der er baseret på særlige arbejds- og ansvars-

områder, fx mange undervisningstimer, vidtgående specialundervisning, udviklingsarbejde, skolekonsulentvirksomhed o. lign. samt stedfortræderfunktion. Kvalifikationslønnen er baseret på den enkeltes kvalifikationer, fx i form af særlig uddannelse og erfaring fx fra andre ansættelses- og opgaveområder, og den er således i betydeligt omfang anciennitetsstyret. Resultatløn gives for »opfyldelse af bestemte målelige eller konstaterbare resultater af enten kvantitativ eller kvalitativ karakter«. ²³ De nye lønregler har virkning fra 1. april 2000.

Den nye overenskomst har indbragt folkeskolens lærergruppe pæne lønstigninger. Men resultaterne skal ses i lyset af, at KL samtidig har udmeldt til kommunerne, at de bør »vurdere, hvorledes den øgede fleksibilitet kan anvendes til at sikre en øget effektivitet og dermed faldende lønudgift pr. elev«. ²⁴ DLF har reageret på dette udspil med en »kraftig afstandtagen« fra, hvad man betegner som »rendyrket økonomitænkning«, idet man understreger, at det er en forudsætning for forårets forlig om den nye arbejdstidsaftale, at »fleksibiliteten i aftalen skulle være et redskab til at sikre opfyldelsen af de pædagogiske målsætninger for skolen med henblik på at øge kvaliteten og understøtte en fortsat udvikling af skolen«. ²⁵ Man opponerer tillige imod, at »bortfaldet af automatikken mellem U-, F- og Ø indebærer, at kommunerne uden reduktion i serviceniveauet skulle kunne undervise flere elever for de samme ressourcer«, og fremhæver, at det er »på ingen måde aftalt, at fleksibiliteten i forberedelsestiden betyder, at lærerne skal forberede sig gratis«.

Alligevel er den nye arbejdstidsaftale i forbindelse med kommunernes budgetlægning for år 2000 i adskillige kommuner blevet omsat til flere ugentlige undervisningstimer til den enkelte lærer – en handle måde, der har medført arbejdsnedlæggelser blandt lærerne, især i de kommuner, hvor borgmesteren i et eller andet omfang har haft andel i forliget om arbejdstidsaftalen. Flere kommuner må i den kommende tid forventes at følge samme tendens.

Også i gymnasiesektoren afstedkom overenskomstforhandlingerne et bemærkelsesværdigt resultat, idet GL's hovedstyrelse i enighed anbefalede et nej til forligsskitsen, der blev nedstemt af 96%, men alligevel vedtaget, idet resten af AC stemte resultatet hjem med et flertal på 71%. Dette resultat blev af GL på lederplads kommenteret således: »Man kan på den baggrund sige, at GL er blevet kørt godt og grundigt over. Såvel AC som Amtsrådsforeningen har eksplicit slået fast, at der under ingen omstændigheder vil blive ændret i det aftalte forhandlingsprotokollat«. ²⁶ Resultatet blev fulgt op af en række elev- og lærerdemonstrationer, men blev på trods af dette fastholdt.

En af årsagerne til gymnasielærernes nej var, at loftet på max. 28 elever pr. klasse blev fjernet – deraf navnet »Rexonaforliget« ²⁷ – at en del af forberedelsestiden herefter kan overføres til andre opgaver, at en større løndel skal forhandles lokalt, og at forberedelsestiden generelt beskæres. De strammere arbejdstidsbestemmelser har medført kraftig utilfredshed med adskillige kortere arbejdsnedlæggelser til følge. Det må anses som en forståelig reaktion, at mange gymnasielærere fremtidig ønsker selvstændig forhandlingsret. Samtidig står det dog klart, at flertallet finder, at man i den givne situation ikke kan bebrejde GL, at forhandlingsaftalen blev tiltrådt.

Også Dansk Magisterforening var utilfreds med overenskomstforhandlingerne.

Man vurderede således, at lønforbedringen på 7,55% i alt i den samlede overenskomstperiode, der med den nye aftale blev gjort treårig, med den forventede inflationsstakt nødvendigvis måtte resultere i et stagnerende lønniveau for både statsansatte og kommunalt ansatte.²⁸ Da andre dele af aftalen kun indeholdt få forbedringer, anbefalede foreningens formand Per Clausen på linje med GL at stemme nej til overenskomstforslaget. At dette på AC-området som nævnt alligevel blev vedtaget med et stort flertal, fik også ham til at overveje en decentralisering af forhandlingerne med disse ord: »For i en eller anden forstand er det vel godt at holde sammen på et fælles akademisk projekt. Men jeg synes ikke, at de grupper, der står svagt – det gælder f. eks. vores kommunalt og amtsligt ansatte, hvoraf mange er tillægsløse – i dag får nogen egentlig glæde af at være med i et stort fællesskab.«²⁹

Det kan således sammenfattende konstateres, at der med de nye overenskomster på alle niveauer er taget et afgørende skridt på vejen hen imod svækkelsen af punkter, der normalt sættes højt af lærere og som længe har stået på arbejdsgiversidens ønskeseddel i og med

- at der er skabt mulighed for flere undervisningstimer og mindre forberedelsestid,
- at samtlige lærergrupper – og nu altså også folkeskolens – har accepteret overførsel til Ny Løn
- at klassernes elevtal kan være højere end 28, og den gennemsnitlige klassekvotient dermed forhøjes.

Danmarks Skolelederforening bryder med Danmarks Lærerforening

For folkeskolens skoleledere blev det forløbne år historisk, idet Danmarks Skolelederforening (DS) opgav sin hidtidige status som faglig forening under Danmarks Lærerforening (DLF). Beslutningen blev taget efter mangeårige drøftelser af det mere eller mindre hensigtsmæssige i, at lærere og ledelse havde fælles fagforening.

Skoleledernes overvejelser blev accelereret af, at DLF i løbet af 1990'erne decentraliserede stadig flere sagsområder til afgørelse i de lokale lærerkredse. DS påpegede på baggrund heraf over for DLF, at skolelederne »føler sig fagretligt usikre i den lokale kreds, og Danmarks Skolelederforenings medlemmer finder det hverken hensigtsmæssigt eller rimeligt, at kredsbestyrelsen eller kredsgeneralforsamlingen kan træffe beslutning om skoleledelse eller skoleledernes vilkår, som forpligter skolelederne«.³⁰

I forløbet indgik bl.a., at DS i november 1997 havde anmodet DLF's kongres om at ændre skoleledernes organisatoriske forhold, således at skolelederne blev frigjort fra medlemskab af de lokale kredse og overført til en landskreds. Kongressen ønskede ikke dette forslag drøftet og besluttede i stedet en såkaldt »dobbelt kredshenføring«, hvorefter skolelederne både skulle være medlem af den lokale lærerkreds og af en landskreds for skoleledere. Samtidig blev der indføjet en bestemmelse om, at skolelederne kunne frasige sig deres rettigheder i forhold til lokalkredsene. Som resultat heraf vedtog DS 12.12. 1997 dels at opsige samarbejdsaftalen med DLF og etablere sig som selvstændig forening, dels at opfordre medlemmerne til at overveje deres medlemskab af DLF.

DLF's modtræk til DS's udmelding blev en beslutning i maj 1998 om en ny orga-

nisationsopbygning for fraktion 3, dvs. skoleledere m.fl., inden for DLF i en model med tre niveauer omfattende medlemskab for den enkelte skoleleder af en lederlandskreds, en amtslederkreds og et ledernetværk på kreds niveau. Denne beslutning blev af DS imødegået med en opfordring til medlemmerne om dels at undlade samtidigt medlemskab af begge foreninger, dels at melde sig ud af DLF.

På det ordinære repræsentantskabsmøde i september 1998 blev det efterfølgende besluttet, at DS skulle være en egentlig fagforening. Denne nye status medførte, at medlemmerne måtte kunne føle sig sikre på juridisk bistand på samme niveau som hos DLF. Dette blev realiseret gennem to centre for advokatbistand hhv. øst og vest for Lillebælt.

Et af de endnu uløste problemer for DS er, at forhandlingsretten for skoleledernes løn- og ansættelsesforhold ligger i LC, der har delegeret denne til DLF, som har delegeret dele heraf – bl.a. den stadig mere betydningsfulde decentrale løn – videre til de lokale lærerkredse, så det i praksis er den lokale kredsformand, der forhandler skoleledernes lokalløn. En højesteretsdom af 17.9.1997 fastslog, at den organisation, der har forhandlingsretten for en bestemt gruppe, også forhandler for ikke-medlemmer af samme gruppe. En flytning af forhandlingsretten for skoleledere fra DLF til DS vil efter arbejdsgiverorganisationens opfattelse – in casu Kommunernes Landsforening (KL) – være betinget af, at DS kan dokumentere et medlemstal på mere end halvdelen af landets skoleledere, som alene er organiseret her. Der skønnes på landsplan at være ca. 3400 skoleledere, som alene er organiseret her. Da DS pr. august 1999 har ca. 2300 medlemmer, hvoraf ca. 1300 har udmeldt sig af DLF, er der stadig et stykke vej igen.

Indtil videre er der således to organisationer for skoleledere, DS og Lederforeningen i DLF. Om DS får held i sine bestræbelser på at erhverve forhandlingsretten for skoleledere bliver formentlig på længere sigt den afgørende faktor i spørgsmålet om skoleledernes fremtidige organisationstilhørsforhold.

F 2000 – og hvad der følger efter

Gennemførelsen af 8-punktprogrammet »Folkeskolen år 2000« blev som nævnt ved forespørgselsdebatten 22.10.1998 omtalt af undervisningsministeren som det vigtigste mål for grunduddannelserne, og hun kommenterede i sit slutindlæg aftalen således: »Jeg synes, at det er helt afgørende, at man med den aftale har vist, at der er kræfter i kommunerne, hos lærerne, i ministeriet til at sørge for, at den folkeskolelov, som blev vedtaget i 1993, bliver til virkelighed på den enkelte skole.«³¹ Og hun fortsatte: »Jeg tror ikke, vi kan sige, at de otte punkter er opfyldt i år 2000, men jeg håber, vi kan se, at vi er kommet et langt stykke ad vejen på samtlige otte punkter....det er derfor, vi i regeringen allerede nu er begyndt at forberede de ting, som skal ske efter år 2000.«³²

Opstarten af F 2000 blev allerede omtalt i sidste års artikel om »Skolen i årets løb« i afsnittet »Kvalitetsdebatten«. Med udgangen af 1998 forelå et statusmateriale i pjeceform til brug for kommuner og skoler udsendt af DLF, KL og Undervisningsministeriet i fællesskab.³³ Pjecen, der er tænkt som et inspirationsmateriale til lokal brug, angiver for hvert af de otte områder de mål, som der er enighed om mellem de tre parter, bl.a. nødvendigheden af, at den enkelte elev besidder »almene faglige fær-

digheder«, fx læse/ skrive/ regne, fremmedsprog og IT, »personlige kvalifikationer«, fx kreativitet, samarbejde og selvstændighed, samt »specifikke, arbejdslevsrelaterede kompetencer«. ³⁴ Initiativerne, der er hjulpet på vej af 27 såkaldte proceskonsulenter tilknyttet Undervisningsministeriet, er bl.a. præsenteret ved en række konferencer og seminarer gennemført i perioden november 1998-september 1999.

Arbejdet følges nu op af Folkeskolerådets »Vision 2010«, der har som mål at belyse en ønskelig udvikling af folkeskolen »i de kommende 10 år, hvad angår mulighederne for at fremme børnenes og de unges menneskelige, faglige, sociale, fysiske og æstetiske udvikling, og dermed også hvad angår mulighederne for at bidrage til en positiv samfundsudvikling såvel nationalt som globalt«. ³⁵ Der arbejdes indtil videre med seks visionsområder:

1. Læringsformer og læringsindhold – hvor nye læringsformer tænkes afprøvet på en række såkaldte »spydspidsskoler«
2. Skolen som videnshus – om udvikling af videns- og erfaringsnetværk opbygget omkring skolernes pædagogiske servicecenter
3. Skolen som organisation – om udnyttelsen af den danske folkeskoles interne og eksterne ressourcer, herunder ledelse og medarbejderudvikling set i relation til en række andre europæiske lande
4. Skolens kompetencer – med henblik på skolens måde at møde de nye samfundsmæssige udfordringer på iværksættes udviklings- og forskningsprojekter om fremtidens undervisningsmiljøer
5. Skolens fysiske rum – om en national og international erfaringsindsamling til formidling af viden om hensigtsmæssige bygningsformer og deres finansiering
6. Skolens fællesskaber – om styrkelse af elev- og forældreindflydelsen på skolens valg og prioriteringer og af lokale aktørers ansvarlighed over for skolen.

Der er hermed givet et signal om, i hvilken retning de kommende års indsatsområder skal søges, selv om vision 2010 stadig befinder sig på udkastplan i efteråret 1999.

Ny 10. klasse – på vej mod en kommunal ungdomsskole?

En af årets overordnede tendenser blev bestræbelserne på i højere grad at målrette de unges valg af uddannelse. Tendensen har præget de fleste af regeringens tiltag i denne folketingsamling, lige fra den nye 10. klasseordning ³⁶ med øget vægt på brobygning til omlægning af erhvervsuddannelserne og forskydningen i universiteternes optag af studenter fra kvote 2 til kvote 1.

Tendensen kom således klart til udtryk ved 1. behandling af 10. klasseforslaget, hvor Frode Sørensen (S) pegede på, at vejledning må være det klare svar på Enhedslistens spørgsmål om, hvilke »redskaber, man helt præcist vil tage i anvendelse for at begrænse antallet af 10. klasseelever«. Ønsket om færre elever i 10. klasse blev endnu klarere udtrykt af Brian Mikkelsen (KF): »Vi har som mål fra konservativ side, at færre vælger 10. klasse, at ikke to tredjedele, som tilfældet er i dag, går i 10. klasse. Det er sandsynligvis et udtryk for, at kvaliteten i folkeskolen ikke er høj nok, når mange elever vælger 10. klasse for at sikre sig færdigheder, som de allerede burde have fået i nogle af de mindre klasser.« Tendensen er således klar nok: Der er øko-

nomi i et hurtigere uddannelsesgennemløb. Behovet for en effektivisering af produktionen af færdiguddannede unge understreges samtidig af, at de små ungdomsårgange er begyndt at øge efterspørgslen efter arbejdskraft.

De ændrede bestemmelser om 10. klasse har bl.a. fundet inspiration i den seneste halve snes års bestræbelser på gennem en anderledes tilrettelæggelse af folkeskolens sidste og ikke-obligatoriske skoleår at skabe et større og mere realistisk udbud af tilbuds- og valgfag og en bedre ressourceudnyttelse ved at samle alle en kommunes 10. klasseelever på samme skole. Det første af disse 10. klassecentre, der indtil 1997 alene kunne etableres som forsøgsordning, blev oprettet i 1988 i Værløse kommune, og andre fulgte snart efter i bl.a. Haderslev og Brøndbyerne. Ved 10. klasse-lovforslagets fremsættelse var ca. ti sådanne skoler godkendt af Undervisningsministeriet, som i henhold til bemærkningerne til lovforslaget har til hensigt at understøtte sådanne initiativer.

Hovedændringerne i de nye 10. klassebestemmelser, der får virkning fra august 2000 og er omfattet af en toårig gennemprøvningsperiode, består bl.a. i, at dansk, matematik og engelsk gøres obligatorisk og har et omfang, der svarer til halvdelen af elevernes mindste ugentlige undervisningstimetal, at projektopgaven begrænses til 9. klasse og på 10. klassetrin erstattes af en obligatorisk selvvalgt opgave med relation til elevens personlige uddannelsesplan, samt at hver enkelt elev får pligt til at udfærdige en sådan personlig uddannelsesplan. Forud for lovens endelige udformning overvejede man en større omlægning af prøveområdet, men da det kom til stykket, blev der blot tale om justeringer, idet eleven i fremtiden for at kunne indstille sig til prøve skal have fulgt undervisningen i faget på 10. klassetrin; det vil desuden blive muligt at aflægge alene den mundtlige eller alene den skriftlige prøve i et fag. Under den nugældende ordning er de mundtlige og skriftlige prøver i samme fag en helhed.

Et af de omdiskuterede punkter under lovforslagets tilblivelse var mulighederne for, at de frie skoler, dvs. især efterskoler, stadig kan tilbyde et alternativt 10. skoleår. Skolernes aktive indsats i denne fase af lovgivningen har bidraget væsentligt til, at disse muligheder er blevet bevaret, i og med at det fire ugers introduktionskursus, også kaldet brobygningsforløbet, blev trukket tilbage efter høringsprocessen. Det endelige resultat blev derfor, at brobygning som hidtil er et frivilligt tilbud, ikke mindst af hensyn til de frie skolers bevægelsesfrihed.

Et tyngdepunkt i de nye bestemmelser er opprioriteringen af vejledningsindsatsen for den enkelte elev. Ifølge bemærkningerne til lovforslaget skal opgaven varetages i et samarbejde mellem klasselærer og skolevejleder og bygge på klasselæreren vurdering af »den unges daglige arbejde og på samtaler med den unge selv og med hjemmet«. For de elever, der »må antages at få en uproblematisk overgang til den påtænkte ungdomsuddannelse« forestås vejledningen af klasselærer og skolevejleder i fællesskab, mens »skolevejlederen yder en særlig indsats« for resten af eleverne. Med dette forslag tillægges der således skolevejlederhvervet både formelt og i mange tilfælde også reelt et betydeligt større ansvarsområde end hidtil.

Under lovforslagets 1. behandling blev projektopgavens afskaffelse på 10. klassetrin kommenteret således af Søren Kolstrup (EL): »Hvad ligger der egentlig i, at den selvvalgte opgave har sammenhæng med elevens uddannelsesplan og de valg-

forberedende aktiviteter i form af brobygning eller andet? Projekt opgaven handlede grundlæggende om metodeindlæring, men her definerer man målet og indholdet i opgaven.« Men disse bemærkninger blev ikke taget op i den efterfølgende debat. Projekt opgaven forsvandt således i al ubemærkethed ud af folkeskolens afsluttende skoleår uden hensyn til, at den for mange elever har betydet en berigende og motiverende undervisningsform og dermed været en af de vigtigste nyskabelser i 1993-loven. Projekt opgavens resultater kom end ikke til debat!

Gymnasiet og egnethed

Også gymnasiet er genstand for den strømliningsproces, som alle ungdomsuddannelserne for øjeblikket udsættes for, jf. regeringens målsætning om at 50% af en ungdomsårgang skal have en videregående uddannelse – også uanset at sommeren 1998 for andet år i træk udviste et svagt fald i søgningen til gymnasiet med en nedgang fra 34,2% af en ungdomsårgang til 34,1%.³⁷ Samtidig er dog andelen af elever, der kommer fra 10. klasse øget til 41,8% i de nye 1. g-klasser, hvad der medvirker til et andet uønsket forhold, nemlig at studenternes gennemsnitsalder i takt hermed er steget.

Således lægges der ifølge »Gymnasieskolen«³⁸ op til, at de fire ungdomsgymnasiale uddannelser hver især skal have en skarpere profil. Og som bladet konstaterer: »Dermed er det endnu en gang slået fast med syvtommersøm, at debatten om enhedsgymnasiet er en død sild, og at man nu ønsker at gå i den stik modsatte retning.«

Dette er måske ikke den første tanke, man får i forbindelse med afskaffelsen af egnethedserklæringen ved indgangen til alle gymnasiale uddannelser fra år 2001, og det kan være, at der her alligevel sættes en milepæl med hensyn til enhedsskolens gennemførelse.³⁹ De nye bestemmelser indebærer, at såfremt den afleverende skole anser en elevs ønske om at fortsætte i en af de gymnasiale uddannelsesformer for urealistisk eller hvilende på et utilstrækkeligt grundlag, må den indstille den pågældende til optagelsesprøve, og det er så den modtagende institutions ansvar at vejlede eleven med henblik på, under hvilke omstændigheder han eller hun kan få størst muligt udbytte af sin fortsatte indsats.

Under lovforslagets 1. behandling fremhævede Jeppe Kofod (S), at afskaffelsen af egnethedserklæringen skal modvirke den almindelige opfattelse af, at det er »fint at gå i gymnasiet«, og at »uanset hvem man er, og hvilke kompetencer man som elev har, skal der være plads til at udvikle disse kompetencer i det danske uddannelsessystem ud fra filosofien, at alle er egnede til noget«. Anders Mølgaard (V) understregede det værdifulde i, at de gymnasiale uddannelser har »hver deres profil og kultur«, og han betegnede enhedsgymnasiet som »et skrækszenario, vi vil bekæmpe«, samtidig med at han afviste forslaget, fordi det ville »åbne ladeporten på vid gab til gymnasiet«. Konsekvensen ville efter hans opfattelse være falske forventninger, større frafald og fortsat kvalitetsfald. Afslutningsvis understregede undervisningsministeren, at forslaget skulle ses i sammenhæng med »en helt anden type vejledning end den, man har givet hidtil«. Lovforslaget blev vedtaget ved 3. behandling med et snævert flertal på 56 stemmer bestående af S, SF, RV, EL og KRF, mens 45 fra V, KF, DF og FP stemte imod, og CD undlod at stemme.

Og hvad bliver så resultatet heraf? Ifølge »Gymnasieskolen«⁴⁰ røres substansen ikke: »Ergo tyder meget på, at alt forbliver status quo. De »egnede« elever vil som altid komme ind på gymnasiet. De »måske egnede« vil ligeså – og de »ikke egnede« vil, på trods af at skolevejlederen rådgiver om noget andet, fortsat have en chance for at gå til optagelsesprøve.« I samme forbindelse refereres en undersøgelse foretaget af Undervisningsministeriet i 1996, som viste, at de »egnede« udgjorde 88 % af en 1. g-årgang, mens andelen af optagne efter optagelsesprøve fra gruppen »måske egnede« var 77,9 % og fra de »ikke egnede« mere end en tredjedel.

Det er imidlertid ikke givet, at bladets forudsigelser på dette punkt kommer til at holde stik. Man kan således meget vel forestille sig den situation, at nu bliver også de sidste 12% af gymnasieeleverne pludselig egnede. De fleste skoler vil i fremtiden formentlig tænke sig om to gange, før de betegner en elev som måske eller ikke egnede. Lovændringens signalværdi er ikke til at tage fejl af: De gymnasiale uddannelser skal – ladeport eller ej – give plads til alle unge, som ønsker at komme inden for i varmen.

Erhvervsuddannelserne skal være mere attraktive

Som et led i realiseringen af regeringens styrkelse af ungdomsuddannelserne er også de tekniske erhvervsuddannelser mv. blevet revideret i denne samling.⁴¹ Loven, der både vedrører erhvervsuddannelserne og de erhvervsgymnasiale uddannelser til højere handelseksamen og højere teknisk eksamen, forenkler indgangsstrukturen til erhvervsuddannelser fra de tidligere ca. 80 til nu bare syv indgange, hver med et bredt, fleksibelt grundforløb af 10 – 60 ugers varighed. Grundforløbene omfatter teknologi og kommunikation, bygge og anlæg, håndværk og maskinteknik, »fra jord til bord« (dvs. hotel og restaurant, levnedsmiddel og jordbrug), transport, service; hertil kommer en indgang til handels- og kontoruddannelserne. Efter grundforløbet fortsætter eleverne i et hovedforløb af varierende længde med kombineret skole- og praktikvirksomhed. Hovedforløbet fører til direkte erhvervskompetence.

Ved forslagets 1. behandling rejste Søren Kolstrup (EL) spørgsmålet om, hvordan man ville løse spørgsmålet om de manglende praktikpladser, der er et problem allerede under den nuværende ordning. Spørgsmålet blev besvaret af Ove Fich (S) med, at »når arbejdsmarkedets parter har været med til at lave forslaget, har de også en forpligtelse til at skaffe praktikpladser«. Også Anders Mølgaard (V) fandt praktiksituationen uheldig og mente med henvisning til skolepraktikkens konsekvenser for taxametertilskud, at det »mildest talt er uetisk, at det er muligt for skolerne at tjene penge på unge, der har problemer med at få en praktikplads«.

Knud Erik Kirkegaard (KF) glædede sig over, at de færre brede fællesindgange øgede overskueligheden, og han håbede, at erhvervsuddannelserne både i kraft heraf og pga. deres bredde kunne blive »et attraktivt alternativ til bl.a. 10. klasse«.

Om dette forsøg på at gøre ungdomsuddannelserne mere overskuelige slår igenem i de unges bevidsthed, kommer i høj grad til at afhænge af mulighederne for at realisere den praktiske side af uddannelserne, ikke alene af diverse praktikforløb – selv om de spiller en væsentlig rolle for de unges påskønnelse af deres uddannelsesforløb – men også af den praktiske indholdsorientering i skoleperioderne. Tidens

trend bevæger sig også inden for erhvervsuddannelserne hen imod stigende boglige krav. En vigtig del af erhvervsuddannelsernes målgruppe er imidlertid netop unge, der kan forventes at få vanskeligheder med bogligt stof og derigennem med at afslutte et uddannelsesforløb. Frafald må derfor forudses, hvis uddannelsernes indhold gøres mere bogligt, end det allerede er i de eksisterende erhvervsuddannelser.

DPU og CVU'er

I det forløbne år har der været en betydelig forhåndstale af den strukturelle omlægning af området for forskning og efter- og videreuddannelse af lærere og pædagoger m.fl., hvor Danmarks Pædagogiske Universitet (DPU) tænkes opbygget ved fusionering af eksisterende forsknings- og udviklingsmiljøer ved Danmarks Pædagogiske Institut (DPI), Danmarks Lærerhøjskole (DLH) og Danmarks Pædagoghøjskole (DPH).⁴² Det forventes, at lovforslag herom fremsættes i efteråret 1999, og at DPU skal varetage forskningsaktiviteter samt videreuddannelse på master-, kandidat- og ph.d.-niveau. DPU skal desuden samarbejde med andre højere læreanstalter, med Learning Lab Danmark (LLD), med Center for Teknologistøttet Uddannelse (CTU) og formentlig også med Danmarks Erhvervspædagogiske Læreruddannelse (DEL). Endelig forestiller man sig også en form for samarbejde mellem DPU og Danmarks Evalueringsinstitut (DE).

Til uddybning af grundlaget for det videre arbejde med udformningen af DPU's faglige profil har der været nedsat en faglig styregruppe med repræsentation for de berørte institutioner, ministerier samt andre højere læreanstalter. Kommissoriet har omfattet en beskrivelse af DPU's forskningsfelt og uddannelsesopgaver, men styregruppen har samtidig berørt samarbejdsrelationerne til de kommende Centre for Videregående Uddannelser (CVU), øvrige højere læreanstalter og andre samarbejdspartnere. Dens arbejde er resulteret i en redegørelse, der understreger DPU's rolle som overbygningsuniversitet, dvs. uden de efteruddannelsesaktiviteter, som hidtil har været varetaget af DLH og DPH. DPU's pædagogiske felt defineres i redegørelsen som forskning og forskningsbaseret videreuddannelse med henblik på »undervisning, læring, omsorg og udvikling for børn, unge og voksne«. Der skelnes her klart mellem uddannelsessystemets virksomhed, hvis aktører »underviser med henblik på at fremme læring«, og institutionssystemets, som dem der »drager omsorg« i forbindelse med børns udvikling. Denne interessante skelnen mellem skole og daginstitution er i øvrigt i den næste udgave af forslaget⁴³ slået sammen i en rund bemærkning om, at feltet sigter til »pædagogik i bred forstand, herunder undervisning, læring, omsorg og udvikling for børn, unge og voksne«. Derudover har de foretagne justeringer i forhold til det foregående udkast tydeligvis haft til formål i højere grad at rette fokus mod DPU's faglige profil fremfor universitetssektoren generelt.

Ifølge styregruppens forslag skal DPU's faglige opgaveprofil således omfatte pædagogisk forskning, udbud af ph.d.-, kandidat- og masteruddannelser, forsknings-tilknytning mv. til CVU'er samt undersøgelser, udviklingsprojekter og formidlingsopgaver. Man forestiller sig denne virksomhed udøvet i fem institutter omfattende hhv.

- psykologisk orienteret pædagogisk grundforskning, herunder specialpædagogik,

- sociologisk og anden samfundsvidenskabelig pædagogisk grundforskning,
- antropologisk, historisk og kulturanalytisk pædagogisk grundforskning,
- filosofisk og idéhistorisk pædagogisk grundforskning,
- didaktisk grundforskning.

DPU's faglige profil har i den forløbne tid været genstand for intens mødevirksomhed med institutioner og organisationer, der har relation hertil.⁴⁴ På et møde 16.9. 1999 – hvor styregruppens medlemmer bortset fra de to repræsentanter for Undervisningsministeriet »ikke havde ønsket at deltage« – var der fra BUPL's side stor tilfredshed med beskrivelsen af DPU's forskningsdel. Desuden tilkendegav Danmarks Pædagoghøjskoles repræsentant, at »nogle af de emner, der er beskrevet som led i en udvidelse af DPU's kompetenceprofil, allerede dækkes af ansatte på DPH (antropologi, sociologi etc.)«. Samme positivitet over for forskningsprofilen blev ikke udtrykt af repræsentanterne for lærerne. Således mente repræsentanten fra DLH, Århus, at »man havde glemt provinsen«. Når det gælder universiteternes relationer til DPU, tyder meget på en betydelig tilbageholdenhed fra de eksisterende universiteters side, idet man udtalte, at samarbejdet med DPU om det faglige indhold i kandidatuddannelserne ønskes realiseret på præmisser, så man ikke bliver »underleverandør af ydelser«, og således at der stadig er »plads til forskellige pædagogiske universitetsmiljøer«, idet man »opfordrer til, at DPU opbygges i åben konkurrence«. Endelig udtrykte KL som sin opfattelse, at DPU også skal udbyde »diplomuddannelser inden for områder, der ikke kan dækkes af CVU'erne, fx skolevejledere, talehørelærere, speciallærere«.

Et af hovedpunkterne i folketingsdebatten 4. 2. 1999 om Institutionsredegørelsen var spørgsmålet om etablering af CVU'er.⁴⁵ Tanken herom blev støttet af bl.a. Hans Peter Baadsgaard (S): »Vi prioriterer altså, i hvert fald for de mellemlange uddannelser, centre baseret på samarbejde mellem beslægtede uddannelser, fx det pædagogiske område eller det social- og sundhedsmæssige område eller det merkantile område eller det tekniske område«, og han understregede centrenes samarbejde med såvel seminarierne som DPU. Også Hanne Severinsen (V) støttede idéen om CVU'er, men understregede, at utraditionelle samarbejdsrelationer også må kunne realiseres. Som eksempel herpå omtalte hun bl.a. initiativer med henblik på at skabe et CVU Holstebro omfattende Nørre Nisum Seminarium, Socialpædagogisk Seminarium, fysioterapi, ergoterapi og sygepleje. Hun ønskede CVU'erne realiseret som såkaldt »murstensløse netværk« og advarede mod oprettelse af nye selvstændige institutioner. DPU omtalte hun således: »Vi vil heller ikke uden videre være med til noget, der risikerer at være Danmarks Lærerhøjskole i en ny forklædning, selv om man så kalder det Danmarks Pædagogiske Universitet«.

Et af hovedpunkterne i debatten drejede sig om evt. lukning af eksisterende uddannelsesinstitutioner i forbindelse med oprettelse af CVU'er. Der var her en vis enighed om at bevare den lokale forankring og dermed den geografiske spredning – udtrykt således af Brian Mikkelsen (KF): »Hvis det (red.: institutionssammenlægning) ikke kan lade sig gøre ad frivillighedens vej – det tror jeg stadig væk det kan for mange områders vedkommende – så ville vi synes, det var en dårlig idé at nedlægge institu-

tioner«. Susanne Clemmensen (CD) imødegik dog dette synspunkt: »Det er på høje tid at få ryddet op og skabt ny dynamik ved at samle kræfterne i stedet for at tynde dem ud.... Der er naturligvis stadig hensyn, der skal tages til den geografiske spredning, men i CD kan vi ikke forholde os til det punkt som noget helligt eller urørligt, der overskygger alle andre hensyn. De løsninger, man finder frem til, må først og fremmest sikre de overordnede hensyn til kvalitet og bæredygtighed.«

Efteruddannelse af i hvert fald lærere og pædagoger forventes således fremtidig placeret på CVU'er, hvis virksomhed betegnes som forskningstilknyttet. Centrene søges i videst muligt omfang dannet ved sammenlægning af eksisterende institutioner, og der tilskyndes til, at CVU'er har status af selvejende institutioner. CVU'erne vil formentlig få til opgave at tilbyde efteruddannelse til en række mellemlange videregående uddannelser og i hvert fald både lærer- og pædagoguddannelserne. Det er hensigten, at de skal have ansvar for udbud af grunduddannelser og efter- og videreuddannelser til og med diplomniveau.

Et lovforslag om CVU'er forventes at blive sendt til høring i november 1999.⁴⁶ Lovforslaget skal tilgodese, at virksomheden er orienteret mod udvikling, samarbejde og åbenhed også i relation til aktører uden for uddannelsessektoren, at parterne er ligeværdige, men ikke ens, at mangfoldigheden i uddannelserne ikke må reduceres, samt at uddannelsesstedernes regionale spredning skal opretholdes. Der tegner sig indtil videre ni CVU'er, heraf formentlig to i hovedstadsområdet. Det ser ud til, at uddannelsessteder, der ønsker at stå uden for CVU, får uændrede vilkår for at videreføre deres virksomhed, men at de med tiden må forvente krav om forskningstilknytning.

Fleksibilitet, merit og dynamik i de videregående uddannelser

Inden for de videregående uddannelser har året også på andre områder medført mange bestræbelser på at gøre sektoren mere strømlinet. Således er Syddansk Universitet pr. 17.8. 1998 en realitet, idet institutionen er fusioneret af Sydjysk Universitetscenter, Handelshøjskole Syd – Ingeniørhøjskole Syd og Odense Universitet. Fusionen belønnes økonomisk med en årlig ekstrabevilling, som bl.a. vil blive brugt til oprettelse af flere stillinger og styrkelse af de humanistiske uddannelser i regionen.

Øget uddannelsesmæssig fleksibilitet er også et af de mål, der blev lagt op til i folketingsdebatten om Institutionsredegørelsen.⁴⁷ Således drøftedes begrebet »professionsbachelor«, som indebærer, at mellemlange videregående uddannelser samt erhvervmæssig beskæftigelse som fx sygeplejerske eller lærer skal kunne sidestilles med en bachelorgrad. Dette kan ikke alene få betydning for den enkeltes muligheder for at søge videreuddannelse i udlandet, men også i Danmark. Forslaget blev støttet af Christine Antorini (SF), som ønskede, at »de mellemlange uddannelser gennemgås for at se, hvilket indholdsmæssigt løft der skal til, for at de kan opnå en professionsbachelor«, og hun anbefalede, at der til disse uddannelser udvikles en overbygning i form af kandidatstudier.

Denne debat var foranlediget af den såkaldte meritredegørelse,⁴⁸ hvor undervisningsministeren fremsatte fem hovedelementer for at øge fleksibiliteten i uddannelsessystemet: bedre muligheder for diplom- og masteruddannelser, netværkssam-

arbejde om adgangsveje og meritoverførsel, tilpasning af overgange mellem uddannelsesniveauer og en eventuel grad som »professionsbachelor«, målbeskrivelser af de enkelte uddannelsers faglige og personlige slutniveau samt øget vejledning om meritmuligheder, det sidste bl.a. i tilslutning til CVU'ernes virksomhed.⁴⁹

Ministeren har begrundet disse bestræbelser på at gøre det lettere at skifte studium og at lette adgangen fra en kort eller mellemlang uddannelse til en videregående med følgende ord:⁵⁰ »Jeg anerkender i høj grad, at overvejelser om merit og fleksibilitet skal ske med udgangspunkt i, at uddannelsernes faglige sigte, progression og kvalitet ikke må forringes. Alt andet ville være uansvarligt. Men det er min opfattelse, at ikke alle de nuværende barrierer for merit og fleksibilitet i de videregående uddannelser kan forklares ud fra dette legitime hensyn....Det er utilfredsstillende for den enkelte, der rammes af restriktionerne, og for samfundet er det ganske enkelt spild af penge.«

Endnu et tiltag i det forløbne år skal tilgodese nytænkning i uddannelsessektoren og sætte fokus på øget dynamik i de videregående uddannelsers virksomhed: Overvejelserne om iværksættelsen af et nyt forsknings- og formidlingscenter for læring, der har fået det opmærksomhedsskabende navn *Learning Lab Denmark* (LLD).⁵¹ Initiativet til centret udgår fra Undervisnings-, Erhvervs- og Forskningsministerierne i forening, og det er tanken, at centret skal indgå i et samarbejde med universiteter og handelshøjskoler m.fl., der forsker i pædagogik og uddannelse. LLD får til opgave at samle, systematisere og videreudvikle viden fra forsknings- og udviklingsprojekter med læring i fokus.⁵² Det foreslås endvidere, at centret skal bemannes med 10-15 danske og udenlandske forskere, som tilsammen dækker en bred vifte af læringsdiscipliner fra hjerneforskning til antropologi og uddannelsesforskning. Det bliver interessant at følge, i hvilket omfang denne nye organisation vil formå at sætte sig spor i de pædagogiske realiteters verden.

Føljetonen om Tvindskolerne

At Tvindskolerne stadig ikke har opnået tilskud efter friskoleloven har også i dette år været genstand for debat. Med baggrund i Højesterets dom 19. februar 1999 om tilskud efter friskoleloven måtte undervisningsministeren således fremsætte lovforslag om at ophæve de begrænsninger, der var indsat ved L 503 og L 506 af 12. 6. 1996.⁵³ Den aktuelle sag, der må ses som principiel, var rejst af Friskolen i Veddinge Bakker, en af de friskoler, som var omfattet af lovens § 7 om undtagelse fra tilskudsmuligheder fra 1997. Højesteret tog i sin dom ikke stilling til, om friskolen opfyldte tilskudsbetingelserne i loven, men fandt § 7 ugyldig som stridende mod grundlovens § 3, 3. pkt., idet Folketinget med vedtagelsen af begrænsningerne havde tiltaget sig dømmende magt: »Et sådant lovindgreb – der havde som konsekvens, at Tvind-skolerne blev afskåret fra domstolsprøvelse – er reelt en endelig afgørelse af en konkret retstvist. Efter grundlovens § 3 henhører en sådan afgørelse ikke under lovgivningsmagten, men under den dømmende magt med de deri liggende retsgarantier for borgerne«. ⁵⁴

Under 1. behandlingen af forslaget om særparagraffernes ophævelse var der bred enighed om, at tage Højesterets dom til efterretning, men med Anders Mølgaards

(V) ord: »Det er ikke ensbetydende med, at kritikken af Tvindimperiet og dets metoder svækkes«. Brian Mikkelsen (KF) var enig: »Men vores grundholdning er stadigvæk den, at vi er enige i intentionen bag det oprindelige forslag fra 1996, men som en selvfølge bliver nødt til at støtte højesteretsdommen.«

Sagen blev imidlertid 20.4. 1999 fulgt op af en forespørgselsdebat rejst af Enhedslisten om »hvilke konsekvenser mener regeringen der bør drages af, at Højesteret har kendt Tvindloven grundlovsstridig?« Statsministeren gav her udtryk for, at Højesteretsdommen vil være rettesnoren i den fremtidige lovgivningsvirksomhed, og han fastslog: »Tvindloven er regeringens og Folketingets ansvar. Vi fik en nuanceret rådgivning, og vi vidste, hvad vi gjorde. Det fremgår klart af bemærkninger, af betænkning, af betækningsbidrag og af debatten her i Folketingssalen.« Med baggrund heri afviste han derfor Enhedslistens forslag om oprettelse af et lovråd for Folketinget. Forslaget blev således forkastet med alle stemmer undtagen SF's og EL's.

Spørgsmålet blev herefter, om og i hvilken udstrækning Tvindskolerne så kunne få statstilskud til deres virksomhed. 11 Tvindskolers ansøgninger fik imidlertid administrativt afslag på deres tilskudsansøgninger 12.7. 1999.⁵⁵ Linjen blev fulgt op med yderligere fem afslag 1.10. 1999 – i pressen beskrevet således: »Undervisningsministeriet uddelte i går en syngende lussing til en række Tvind-efterskoler«. ⁵⁶ Som begrundelse for denne praksis har undervisningsminister Margrethe Vestager anført: »Der er et sæt af faktorer, der gør, at jeg skønner, at skolerne ikke er tilstrækkeligt uafhængige af Tvind-organisationen«.

Nye centre for tosprogede voksne

Efter en fortumlet omstrukturering af rammerne for undervisning af tosprogede voksne, hvor de 60 amtscentres virksomhed blev overført til kommunernes ansvarsområde, har området i den efterfølgende periode haft nok at gøre med at finde sig til rette i de nye rammer. Undervisningen foregår fra 1.1. 1999 i 43 sprogcentre, drevet af såkaldte centerkommuner, der har det økonomiske tilsyn med den samlede virksomhed.⁵⁷ Det er uændret kursisternes bopælskommune, som skal finansiere undervisningen, hvad der kan give anledning til divergerende syn på tidspunktet for kursistens udslusning mellem underviserne, der ønsker et så godt fagligt resultat som muligt, og sagsbehandlerne, som i højere grad inddrager økonomiske overvejelser.

Samtidig lægges uddannelsen til underviser i dansk som andet sprog for voksne i fastere rammer i form af en deltidsuddannelse under åbent universitet svarende til ét års heltidsuddannelse.⁵⁸ Denne uddannelse, der afløser det tidligere kursus på 150 timer, udbydes fra september 1998 ved Københavns Universitet og DLH og fra 1.2. 1999 ved Odense Universitet. Fra sommeren 1999 er denne styrkede læreruddannelse fulgt op af et treårigt efteruddannelsesprogram udviklet af DLH, Syddansk Universitet og Voksen Pædagogisk Center.⁵⁹

Ved omlægningen er endnu en opgave således overflyttet fra amtsligt til kommunalt ansvarsområde. Omstruktureringen følges fra mange sider med stor opmærksomhed. Lykkes det for de samarbejdende kommuner at skabe en hensigtsmæssig praksis på dette område, er der næppe tvivl om, at opgaveoverdragelsen kommer til at danne skole også med hensyn til andre amtslige opgaver.

Andre lovændringer og forespørgselsdebatter mv.

Årets øvrige uddannelsesdrøftelser i Folketinget drejede sig om følgende:

- L 17 om ændring af lov om *almen voksenuddannelse* (justering af fagrækken, hjemler vedrørende undervisning, prøver og administration af tilskud til efter- og videreuddannelse, klage og oplysningspligt m.v.). Der er tale om en genfremsættelse af L 166, fremsat i januar 1998 med henblik på en præcisering af lovgrundlaget for den almene voksenuddannelse.⁶⁰
- L 116 om ændring af lov om *universiteter m.fl.* (universitetsloven). (Bemyndigelse til at fastsætte regler for udvælgelse af kvalificerede ansøgere til universiteterne).⁶¹
- L 117 om ændring af lov om *daghøjskoler og produktionsskoler m.v.* (Indhold, ramlestyring, grundtilskud m.v.)⁶²
- L 118 om ændring af lov om *åben uddannelse (erhvervsrettet voksenuddannelse) m.v.* (Varighed, fjernundervisning, tilskudsramme m.v.).⁶³
- L 142 om ændring af lov om *befordringsrabat til studerende ved videregående uddannelser*. (Rabat på abonnementskort).⁶⁴
- L 143 om ændring af lov om *erhvervsgrunduddannelser m.v.* (Revision, skoleydelse og specialundervisning).⁶⁵
- B 46 om et *udviklingsprogram for fremtidens ungdomsuddannelser*.⁶⁶
- L 145 om ændring af forskellige love om *selvejende uddannelsesinstitutioner*.⁶⁷

Noter

1. »Skolebørn, lederen s. 2, nr. 7, 1998.
2. Debatoplægget »En Skole for Fremtiden«, maj 1999.
3. Folketingets forhandlinger 1998/99: nr. 2, s. 298.
4. Præsenteret i »Uddannelseshistorie 1998« s. 96.
5. Folketingets forhandlinger 1998/99: nr. 2, s. 306.
6. Folketingets forhandlinger 1998/99: nr. 2, s. 308.
7. Folketingets forhandlinger 1998/99: nr. 2, s. 334.
8. Folketingets forhandlinger 1998/99: nr. 2, s. 309.
9. Folketingets forhandlinger 1998/99: nr. 2, s. 330.
10. Folketingets forhandlinger 1998/99: nr. 2, s. 317.
11. Magisterbladet, nr. 10, 1999, Lederen s. 9.
12. Folketingets forhandlinger 1998/99: nr. 2, s. 300.
13. Folketingets forhandlinger 1998/99: nr. 2, s. 312.
14. Folketingets forhandlinger 1998/99: nr. 2, s. 310.
15. Folketingets forhandlinger 1998/99: nr. 2, s. 329.
16. Folketingets forhandlinger 1998/99: nr. 2, s. 332.
17. Folketingets forhandlinger 1998/99: nr. 2, s. 347.
18. L 81 om *Danmarks Evalueringsinstitut*.
Fremsættelse af lovforslag 5. 11. 1998.
1. behandling 2.12. 1998.
Betænkning 20.4. 1999.
2. behandling 29.4. 1999.
3. behandling 6.5. 1999.
19. Magisterbladet, nr. 11, 1999, s. 13.
20. KL's budgetvejledning, juli 1999.
21. Folkeskolen nr. 23 af 10. 6. 1999, lederen s. 3.
22. Før 1. april 1993 var hovedparten af lærere på folkeskoleområdet kommunalt ansatte tjenestemænd, men herefter ansættes lærere normalt på overenskomst; de allerede ansatte tjenestemænd blev ved samme lejlighed overført som kommunale tjenestemænd i en særlig såkaldt »lukket gruppe«.

23. Aftale af 4. juli 1997 mellem KTO og de kommunale arbejdsgiverparter om ny løndannelse.
24. KL's budgetvejledning af 14. 7. 1999, supplementskrivelse på skoleområdet.
25. Skrivelse af 12. 8. 1999 fra DLF til KL.
26. Gymnasieskolen nr. 9, 1999, lederen, s. 3.
27. Gymnasieskolen nr. 7, 1999, s. 33.
28. Magisterbladet, nr. 5, 1999, s. 5.
29. Magisterbladet, nr. 5, 1999, s. 4.
30. Danmarks Skolelederforenings årsberetning 1997/98, s. 10.
31. Folketingets forhandlinger 1998/99: nr. 2, s. 345.
32. Folketingets forhandlinger 1998/99: nr. 2, s. 346.
33. »Folkeskolen år 2000. Projektplan med bilag«, Danmarks Lærerforening, Kommunernes Landsforening og Undervisningsministeriet, 1998.
34. »Folkeskolen år 2000. Projektplan med bilag«, s. 6.
35. »Vision 2010 – Skolen for alle i verdensklasse«, Folkeskolerådet 1999. Udateret udkast.
36 L 199 om ændring af lov om folkeskolen m.fl. love (10. klasse).
Fremsættelse af lovforslag 17.3. 1999.
1. behandling 24.3. 1999.
2. behandling 6.5. 1999.
3. behandling 11.5. 1999.
37. Undervisningsministeriets nyhedsbrev, 14.10. 1998.
38. L. Wissing: »Det studieforberedende skal have større vægt i gymnasiet«, s. 4, angiver som kilde et notat af 18. 5. 1999 fra Undervisningsministeriet om udviklingsprogrammet for fremtidens ungdomsuddannelser.
39. L 144 om ændring af lov om gymnasiet m.v., lov om de erhvervsgymnasiale uddannelser til højere handelseksamen og højere teknisk eksamen og lov om kursus til højere forberedelseksamen og om studieforberedende enkeltfagsundervisning for voksne m.v. (Afskaffelse af egnethedserklæring).
Fremsættelse af lovforslag 16.12. 1998.
1. behandling 21.1. 1999.
2. behandling 20.5. 1999.
3. behandling 25.5. 1999.
40. Gymnasieskolen nr. 11. 1998, s. 9.
41. L 90 om ændring af lov om erhvervsuddannelser, lov om erhvervsskoler og lov om de erhvervsgymnasiale uddannelser til højere handelseksamen og højere teknisk eksamen. (Fornyelse af de tekniske erhvervsuddannelser m.v.).
Fremsættelse af lovforslag 13.11. 1998.
1. behandling 2.12. 1998.
2. behandling 23.3. 1999.
3. behandling 25.3. 1999.
42. Den faglige styregruppes forslag af 10. september 1999 til faglig profil for Danmarks Pædagogiske Universitet (DPU).
43. Den faglige styregruppes forslag af 16. september 1999 til faglig profil for Danmarks Pædagogiske Universitet (DPU).
44. Uddannelsesstyrelsens referat af 17. 9. 1999: »Reaktioner på vedlagte forslag til faglig profil for Danmarks Pædagogiske Universitet«.
45. Undervisningsministeriets nyhedsbrev, 15. 2. 1999.
46. Undervisningsministeriets nyhedsbrev, 15. 9. 1999.
47. R 6: Undervisningsministerens og forskningsministerens redegørelse af 4. 11. 1998 om de videregående uddannelsers institutionelle struktur.
Folketingets forhandlinger 1998-99.
Afgivning af redegørelse: nr. 4, s. 956.
Forhandling: nr. 14, s. 3546.
48. R 14: Undervisningsministerens redegørelse af 26. 2. 1999 om merit og fleksibilitet i de videregående uddannelser.
Folketingets forhandlinger 1998-99.
Afgivning af redegørelse: nr. 16, s. 4237.
Høring 19.4. 1999.
49. Undervisningsministeriets nyhedsbrev, 1.3. 1999.
50. Magisterbladet, nr. 7, 1999, s. 26.
51. Undervisningsministeriets nyhedsbrev, 15.2. 1999.
52. Undervisningsministeriets nyhedsbrev, 15.9. 1999.

53. L 198 om ændring af lov om ændring af lov om *folkehøjskoler, efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler*, lov om *friskoler og private grundskoler* m.v., lov om *gymnasiet* m.v. og lov om *kursus til højere forberedelseksamen* og om *studieforberedende enkeltfagsundervisning for voksne* m.v. (Ophævelse af bestemmelser om visse skoler).
Fremstilling af lovforslag 17.3. 1999.
1. behandling 24.3. 1999.
2. behandling 6.5. 1999.
3. behandling 11.5. 1999.
54. Udskrift af Højesterets dombog om sag I 295/1998.
55. Berlingske Tidende, 13.7. 1999.
56. Politiken, 2.10. 1999.
57. Undervisningsministeriets nyhedsbrev 6.10. 1998 og 18.1. 1999.
58. Undervisningsministeriets nyhedsbrev, 10.8. 1998.
59. Undervisningsministeriets nyhedsbrev, 7.6. 1999.
60. L 17 om ændring af lov om *almen voksenuddannelse* (justering af fagrækken, hjemler vedrørende undervisning, prøver og administration af tilskud til efter- og videreuddannelse, klage og oplysningspligt m.v.).
Fremstilling af lovforslag 7.10. 1998.
1. behandling 27.10. 1998.
2. behandling 15.12. 1998.
3. behandling 18.12. 1998.
61. L 116 om ændring af lov om *universiteter m.fl.* (universitetsloven). (Bemyndigelse til at fastsætte regler for udvælgelse af kvalificerede ansøgere til universiteterne).
Fremstilling af lovforslag 2.12. 1998.
1. behandling 4.12. 1998.
2. behandling 16.12. 1998.
3. behandling 18.12. 1998.
62. L 117 om ændring af lov om *daghøjskoler og produktionsskoler* m.v. (Indhold, ramkestyring, grundtilskud m.v.)
Fremstilling af lovforslag 2.12. 1998.
1. behandling 4.12. 1998.
2. behandling 16.12. 1998.
3. behandling 18.12. 1998.
63. L 118 om ændring af lov om *åben uddannelse (erhvervsrettet voksenuddannelse)* m.v. (Varighed, fjernundervisning, tilskudsramme m.v.).
Fremstilling af lovforslag 2.12. 1998.
1. behandling 4.12. 1998.
2. behandling 16.12. 1998.
3. behandling 18.12. 1998.
64. L 142 om ændring af lov om *befordringsrabat til studerende ved videregående uddannelser*. (Rabat på abonnementskort).
Fremstilling af lovforslag 16.12. 1998.
1. behandling 21.1. 1999.
2. behandling 23.3. 1999.
3. behandling 25.3. 1999.
65. L 143 om ændring af lov om *erhvervsgrunduddannelser* m.v. (Revision, skoleydelse og specialundervisning).
Fremstilling af lovforslag 16.12. 1998.
1. behandling 21.1. 1999.
2. behandling 23.3. 1999.
3. behandling 25.3. 1999.
66. B 46 om et *udviklingsprogram for fremtidens ungdomsuddannelser*.
Fremstilling af forslag til folketingsbeslutning 13.11. 1998.
1. behandling 2.12. 1998.
2. behandling 29.4. 1999.
67. L 145 om ændring af forskellige love om *selvejende uddannelsesinstitutioner*.
Fremstilling af lovforslag 16.12. 1998.
1. behandling 21.1. 1999.
2. Derefter henvist til udvalgsbehandling.

Signe Holm-Larsen, cand.pæd. i fransk, fagredaktør for sprog og pædagogik ved Den Store Danske Encyklopædi. Desuden egen konsulentvirksomhed vedr. pædagogiske spørgsmål. Forfatter bl.a. til undervisningsmaterialer i fransk og latin.